

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

ілюстративним матеріалом, плакати);

5) спонукати студентів застосовувати знання понять на практиці.

Дотримуючись такого ходу подій, ми зможемо змінити ситуацію, яка складається на сьогоднішній день у сучасній школі і вищих навчальних закладах, коли вчителі трудового навчання та викладачі кулінарії користуються загальнонавчальною побутовою термінологією, а не науковою.

1. Алексюк А.М. *Загальні методи навчання в школі.* – К.: Рад. Шк., 1973. – 264 с.

2. Верзилин Н.М. *Проблема розвитку понять*

в процессе обучения //Советская педагогика. – 1966. – №12. – С.53 – 63.

3. Сфименко В.Ф., Батулин В.К. *Методологические вопросы соотношения научного и обыденного в процессе формирования понятий //Советская педагогика.* – 1977. – №12. – С.53 – 59.

4. *Новий тлумачний словник української мови у 4т, Т.3/Укл. Яременко В.В., Сліпушко О.М.* – К.: “Аконіт”, 1999. – С. 566.

5. Талызина Н.Ф. *Формирование начальных понятий и развитие логического мышления учащихся //Начальная школа.* – 1978. – №1. – С.72 – 78.

Уляна Костишин

Львівський національний університет
ім. І. Франка

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

У статті досліджуються напрямки розвитку фондового ринку в Україні, а також перспективи щодо інтеграції національного ринку цінних паперів у Європейський і світовий ринки.

Постановка проблеми. Розвиток фондового ринку України відбувається за кількома напрямками, які передбачають: формування цінних паперів з новими властивостями та реквізитами; розвиток вторинного ринку; удосконалення процедури та документального супроводу обігу цінних паперів; раціональний розподіл функцій між учасниками фондового ринку; забезпечення конкурентного середовища; створення оптимальної інфраструктури; упорядкування обліку та звітності на підставі репродукування стандартів світового фондового ринку; спрощення процесу оформлення документів на всіх стадіях емісії та обігу цінних паперів; упровадження електронних інформаційних систем; зниження ризику інвестицій у цінні папери; запобігання порушенням правил і норм; узгодження фондового законодавства з іншими (суміжними) державними актами.

Україна, як самостійна держава, існує уже чотирнадцять років. За цей період її економіка зазнала серйозних змін, зв'язаних зі зміною форм власності та формування ринкових відносин, що також вплинуло на виникнення та розвиток її фондового ринку.

Мета статті. Висвітлити суть та функції фондової політики; завдання Державної комісії з цінних паперів і фондового ринку; типи та види

цінних паперів; органи, що здійснюють державне регулювання фондового ринку в Україні; фактори, які впливають на розвиток нашого національного фондового ринку.

Виклад основного матеріалу. Роль, яку відіграє держава у регулюванні та розвитку фондового ринку, досить значна. Політика, яку веде держава стосовно фондового ринку, називається фондовою політикою – вплив у сфері випуску й обігу інвестиційних цінних паперів [10].

Фондова політика виконує такі функції:

- управління;
- участі;
- впливу;
- регулювання.

Саме регулювання забезпечує оптимальний рівень впливу держави на фондовий ринок. Регулювання ринку цінних паперів умовно можна поділити на два види: саморегулювання і державно-правове регулювання [9].

Саморегулювання буває індивідуальним і колективним. Індивідуальне саморегулювання передбачає дотримання встановлених правил поведінки кожним із учасників операцій на фондовому ринку. Колективне саморегулювання пов'язане з відпрацюванням правил і положень,

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

які повинні дотримуватися групами учасників ринку.

З метою введення у дію системи державного регулювання ринку цінних паперів 12 липня 1995 р. Указом Президента була створена Державна комісія з цінних паперів і фондового ринку. Її основні завдання визначені Законом України “Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні” [3]:

- формування і забезпечення реалізації єдиної державної політики в області розвитку і функціонування ринку цінних паперів і їх похідних в Україні, сприяння адаптації національного ринку цінних паперів міжнародним стандартам;
- координація діяльності державних органів з питань формування в Україні ринку цінних паперів і їх похідних;

- державне регулювання і контроль за випуском і обігом цінних паперів і їх похідних на території України, забезпечення законодавчого регулювання у цій сфері;

- захист прав інвесторів шляхом здійснення заходів з попередження і прискання порушень законодавства на ринку цінних паперів, застосування санкцій за порушення законодавства у рамках своїх повноважень;

- сприяння розвитку ринку цінних паперів;
- узагальнення практики використання законодавства України з питань випуску та обігу цінних паперів в Україні, підготовки пропозицій з його вдосконалення.

Державно-правове регулювання здійснюється шляхом прийняття законів, постанов та інших нормативних актів, що регламентують ті чи інші сторони відносин, які зв’язані з обігом цінних паперів, а також встановленням контролю за дотриманням законодавства через державні органи.

В умовах, що склалися в Україні, необхідний інтенсивніший розвиток державно-правового регулювання ринку цінних паперів, який, в свою чергу, створює умови для саморегулювання. Правову базу становлення та розвитку ринку цінних паперів у нашій країні становлять прийняті Верховною Радою закони України “Про господарські товариства”, “Про підприємства в Україні”, “Про підприємництво”, “Про власність”, “Про зовнішньоекономічну діяльність”, “Про банки та банківську діяльність”, “Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні”, а також закони, що стосуються приватизації [4].

Діяльність на українському ринку цінних паперів регулюють два основні законодавчі акти – Закон України “Про цінні папери і фондову

біржу” від 18.06.91 р. і Указ Президента України “Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії” від 19.02.94р. №55/94 [5]. У відповідності до Закону України “Про цінні папери і фондову біржу” розрізняють два типи цінних паперів:

- іменні, як правило, передаються шляхом повного індосаменту;

- на пред’явника, що вільно обертаються.

Українським законодавством визначені також наступні види цінних паперів:

- акції;

- облігації в внутрішніх державних та місцевих займів;

- облігації підприємств;

- казначейські зобов’язання підприємств;

- ощадні сертифікати;

- векселі;

- приватизаційні папери;

- інвестиційні сертифікати.

Акції та облігації підприємств можуть бути випущені лише після їх реєстрації у відповідному фінансовому органі. А в тому випадку, коли акції і облігації підприємств призначені для відкритої торгівлі, у тому ж фінансовому органі повинен бути зареєстрованим і проспект емісії [2].

Українське законодавство встановлює два серйозні обмеження діяльності акціонерних товариств емітентів:

- акціонерні товариства мають право випускати облігації на суму, що не перевищує 25% оплаченого статутного фонду;

- кількість привілейованих акцій акціонерного товариства обмежена 10% статутного фонду.

Наказом Міністерства фінансів України (як регулюючого органу) від 20.07.95 р. №123, зареєстрованим Міністерством юстиції 24.07.95 р. №233/769, затверджено “Порядок видачі дозволу на ведення діяльності по випуску і обігу цінних паперів, як виключної діяльності”.

Цей документ встановлює не тільки перелік і правила подання документів і отримання дозволу на роботу з цінними паперами, але і державний контроль за здійсненням операцій з ними.

Визначені нормативно-правові функції відбито і в інших документах, які не є законодавчими актами, тобто не мають сили закону і не обов’язкові для виконання, проте відіграють важливу роль у визначенні державних напрямів і методів державного фондового ринку. Прикладом таких документів може бути “Концепція функціонування та розвитку фондового ринку України”, схвалена Верховною Радою в 1995 р., яка встановила загальні принципи та основну мету функціонування ринку цінних паперів в Україні, регульованого державою

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

та інтегрованого у світові фондові ринки.

Одним з найголовніших принципів забезпечення інтересів суб'єктів фондового ринку та захисту їхніх майнових прав стала надійність захисту інвесторів, тобто створення необхідних умов як соціально-політичних, так і економічно-правових.

Державне регулювання ринку має здійснюватися на принципах створення гнучкої та ефективної системи регулювання, надійного діючого механізму обліку і контролю, запобігання і профілактики зловживань та злочинності на ринку цінних паперів.

Законодавче регулювання фондового ринку України постійно вдосконалюється з процесом реформування економіки країни та накопичення досвіду з випуску і обігу цінних паперів та формування інфраструктури фондового ринку.

Органи, що здійснюють державне регулювання фондового ринку в Україні, поділяються на такі чотири групи:

1. Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, які через прийняття законодавчих та нормативних актів з питань ринку цінних паперів, визначення напрямів державної політики щодо фондового ринку, призначення складу Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку забезпечують загальні основи державного регулювання фондового ринку в Україні. До цієї ж групи необхідно віднести Міністерство юстиції, котре виконує загальну нормотворчу функцію в державі.

2. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, яка безпосередньо формує і забезпечує реалізацію єдиної державної політики з розвитку і функціонування в Україні ринку цінних паперів та їх похідних.

3. Державні органи, які в межах своєї компетенції здійснюють контроль або функції управління на ринку цінних паперів України. Це Фонд державного майна, Міністерство фінансів, Національний банк України, Антимонопольний комітет, Міністерство економіки, Державна податкова адміністрація. певні функції управління інвестиційною діяльністю в Україні здійснюють Національне агентство з реконструкції й розвитку, Державна інвестиційна компанія, Міністерство зовнішньоекономічних зв'язків і торгівлі.

4. Державні органи, що виконують спеціальні функції контролю та нагляду за дотриманням законодавства в державі. Ці функції поширюються й на ринок цінних паперів. До цієї групи входять Міністерство внутрішніх справ,

Генеральна прокуратура, Служба безпеки, Вищий арбітражний суд.

Координацію діяльності державних органів з питань функціонування ринку цінних паперів покладено на Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку. Для цього створено й Координаційну раду, до складу якої входять керівники вищезазначених державних органів.

Контрольна функція держави на фондовому ринку починається з ліцензування, яке полягає не тільки у видачі дозволів (ліцензій), а й у призупиненні або анулюванні їх. Юридично ліцензування на фондовому ринку трактується як визначення відповідності намірів суб'єкта підприємницької діяльності, фінансово-майнового стану, організаційно-правової форми, кваліфікації співробітників і т. д. вимогам законодавства про цінні папери, що регламентують цю професійну діяльність, і видача спеціального дозволу (ліцензії) у разі, коли таку відповідність підтверджено [3].

На всіх фондових ринках, незалежно від того, наскільки вони розвинуті, безліцензійна діяльність кваліфікується як серйозне порушення законодавства, як намагання ввести в обіг інвестора та шахраювання з фінансовими ресурсами, що переслідується законом, оскільки призводить до дезорганізації торгівлі цінними паперами. Важлива також реєстрація емісії цінних паперів та інформація про неї. До речі, реєстрація може розглядатися як різновид видачі дозволу на здійснення діяльності на фондовому ринку.

За підсумками 2002 року на ринку реєстраторських послуг України спостерігається тенденція до зменшення кількості суб'єктів підприємництва, що займаються діяльністю з ведення реєстрів власників іменних паперів. Це пов'язано з тим, що підприємства з кількістю акціонерів понад 500 завершують передачу реєстрів реєстраторам та зростанням конкуренції на ринку реєстраторських послуг.

Протягом 2002 року Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку було видано 30 дозволів на здійснення професійної діяльності з реєстрів власників іменних цінних паперів та анульовано 41 дозвіл. На сьогодні в Україні мають чинні права на здійснення професійної діяльності з ведення реєстрів власників іменних цінних паперів 387 професійних учасників фондового ринку. Станом на 1 жовтня 2002 року Комісією також видано 1723 дозволи підприємствам на право самостійного ведення реєстру власників іменних цінних паперів.

Прийняття Закону України "Про Національну

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні” зумовило зростання ролі зберігачів як професійних учасників фондового ринку України, що здійснюють реєстрацію прав власності на бездокументарні та знерухомлені іменні цінні папери.

На даний час фондовому ринку властива активність на високому рівні, що пояснюється насамперед пропозиціями Фонду державного майна України з продажу державних пакетів акцій відкритих акціонерних товариств, які займають монополістичне становище на загальнодержавному ринку відповідних товарів України, а також тих, що мають стратегічне значення для економіки України. У порівнянні з січнем, в лютому та березні результативність торгових сесій з продажу державних пакетів акцій у Києві значно зросла. На регіональному рівні найвищі об’єми продажу на ринку грошової приватизації були зафіксовані в лютому. Відчутно активізувався вторинний біржовий ринок цінних паперів. На ринку векселів супевих коливань не спостерігалось.

З початку 2003 року перелік цінних паперів, які допущені до котирування на Українській фондовій біржі, поповнився цінними паперами 101 емітента. Станом на кінець I кварталу 2003 року цей перелік налічував цінні папери 2676 емітентів, серед яких цінні папери 24 емітентів знаходяться у відділенні офіційного котирування, решта – у відділенні позаофіційного котирування біржі [11].

У порівнянні з першим кварталом 2002 року структура біржового ринку за відповідний період 2003 року відчутно змінилася. Найбільшу питому вагу у біржовому обігу займає ринок приватизації – 77,9% від загального біржового обігу (в I кварталі 2002 р. цей сектор займав лише 39% загального обігу). Вторинний ринок займає 12,8%, ринок векселів – 9,3%.

Як ми бачимо, ринок цінних паперів набирає обертів з виходом на нього акцій промислових підприємств. Інвестиції в цінні папери приватизованих підприємств використовуються для участі у діяльності підприємств з наступним можливим отриманням довготермінового прибутку від зростання курсової вартості.

Подальший розвиток нашого національного фондового ринку стримується рядом об’єктивних і суб’єктивних факторів. Основні з них:

- відставання існуючої законодавчої і нормативно-правової бази функціонування фондового ринку від розвитку реальних процесів;
- недостатність державного регулювання національного ринку цінних паперів;

- недовіра населення і його психологічна невідповідність до операцій на фондовому ринку;

- відсутність необхідного захисту інтересів дрібних інвесторів з боку держави.

Перш за все для України важливо закінчити процес приватизації, шляхом корпоратизації і акціонування приватної власності.

Що стосується виходу на світові ринки цінних паперів українських компаній, то тут знову ж таки постають питання законодавчого характеру. Проте є й інші. Серед них один з найголовніших – конкурентоздатність наших цінних паперів. Звичайно, на Заході будуть цікавитися тільки акціями високорентабельних і перспективних компаній. У нас же таких поки що дуже мало.

Національні фондові ринки світу все більше інтернаціоналізуються. Це очевидно, адже капітал взагалі має інтернаціональний характер і вільно переміщається у ті країни і регіони, де його обіг дає найбільший приріст. Це стосується і обігу капіталу у вигляді цінних паперів. Тому дуже важливу роль у законодавчому регулюванні національного ринку цінних паперів відіграють міжнародні правові акти-договори, конвенції, угоди, укладені міжнародними організаціями та фінансовими інститутами у сфері розвитку, функціонування та регулювання ринку цінних паперів. Участь України в укладанні таких актів сприяє дальшій інтеграції нашої держави в міжнародні ринки капіталу.

Зокрема Українська фондова біржа багато робить для закладення фундаменту інтеграції національного ринку цінних паперів у Європейський і світовий ринки. Достатньо згадати співробітництво з Організацією французьких бірж і Національним депозитарієм Франції, яке дало можливість у короткий термін створити при Українській фондовій біржі Центральний депозитарій і ввести в дію систему електронного обігу цінних паперів. Результативною є робота з Організацією сприяння розвитку фондових і фінансових ринків Східної і Центральної Європи (Німеччина), об’єднанням німецьких фондових бірж (німецька фірма АГ) і Франкфуртської фондової біржі. Ділові відносини налагодились між Українською фондовою біржею та керівництвом Федерації європейських фондових бірж, Нью-Йоркської, Чикагської, Торонтської, Афінської, Будапештської, Празької, Варшавської, Братиславської, Литовської, Російської, Токійської, Корейської фондовими біржами. Це співробітництво сьогодні більше носить характер інформаційного обміну, що, звичайно, важливо, адже це, насамперед, обмін

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

досвідом. Проте найважливіше являється те, що створено фундамент для багатогранної спільної праці і ділової інтеграції. І цей обмін досвідом, мабуть, можна виділити як головне, на що варто спиратися (враховуючи особливості нашої економіки) при подальшому розвитку ринку цінних паперів на Україні.

Висновки. Підсумовуючи, можна однозначно сказати, що ринок цінних паперів відіграє важливу роль у суспільному відтворенні. Адже основна функція ринку цінних паперів – мобілізація грошових засобів інвесторів для організації та розширення виробництва.

Друга функція – інформаційна. Вона полягає у тому, що ситуація на ринку цінних паперів повідомляє інвесторам інформацію про економічну кон'юнктуру в країні, і дає їм орієнтири для вкладання своїх капіталів. У цілому ж функціонування капіталу у формі цінного паперу сприяє формуванню ефективної та раціональної економіки, оскільки він стимулює мобілізацію вільних грошових ресурсів в інтересах виробництва та їх розподіл відповідно до потреб ринку.

Таким чином, ринок цінних паперів представляється як ефективний механізм функціонування ринкової економіки, інструмент мобілізації фінансових ресурсів та заощаджень

населення, оптимального перерозподілу засобів, підвищення активності людини як реального власника.

1. Гольцберг М.А. "Акционерные товарищества. Фондовая биржа. Операции с ценными бумагами". – Киев: РИА "Текст".

2. Загорський В.С. "Ринок цінних паперів". – Львів: Львів, 1995.

3. Закон України "Про державне регулювання цінних паперів в Україні", 1996.

4. Закон України "Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні", 1997.

5. Закон України "Про цінні папери і фондову біржу" 1991.

6. Калина А.В., Корнеев В.В., Коцеев А.А. "Рынок ценных бумаг". – Киев, 1999.

7. Коцеев В.И. "Функционирование и развитие фондового рынка Украины, 1995.

8. Ляшенко В.И. "Фондовые индексы и рейтинги". – Киев: ИКФ "Стакер", 1998.

9. Миркин Я.М. "Ценные бумаги и фондовый рынок". – Москва: Перспектива, 1995.

10. Мозговий О.М. "Фондовый рынок". – Київ, 1999.

11. Правила Украинской фондовой биржи. – Киев: УФБ, 1994.

12. Сайт Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку в інтернеті <http://www.ssmc.kiev.ua/>

13. Сайт Української фондової біржі в інтернеті <http://www.ukrse.kiev.ua/>

В КОЖНІЙ ФРАЗІ – ДУМКА

Хто нічого не знає – той нічого не любить.

Хто нічого не вміє – той нічого не розуміє.

Хто нічого не розуміє – той нічого не вартить.

Той же, хто розуміє, той і любить, і спостерігає, і бачить.

Що більше знання, то більше любові.

Парацельс